

Szendrei Ferenc¹:

**A pénzmosás határterületei I.-II.
A terrorizmus finanszírozás**

1. Bevezetés:

Néhány évtizeddel a hidegháború után a nemzetközi biztonságra a terrorizmus jelenti a legnagyobb veszélyt². A 2001. szeptember 11-i támadások óta mind Egyesült Államokbeli, mind a nemzetközi szinten jelentős erőfeszítéseket tettek a terrorizmus visszaszorítására. Az USA-ban szigorúbb törvényeket hoztak, és nemzetközi egyezményeket kötöttek vagy erősítettek meg a terroristák kommunikációjának, utazásának és pénzének nyomon követése érdekében. 13 nappal a 2001. szeptember 11-i New York-i és washingtoni támadások után George W. Bush elnök végrehajtási parancsot jelentett be 27 szervezet vagyonának befagyasztásáról, amelyek állítólag terrorista tevékenységek folytatására vagy támogatására irányultak. Az incidens után egy hónappal az Egyesült Államok Kongresszusa elfogadta a 2001. évi Patriot Act-et, amely jelentős hatáskörrel ruházta fel az amerikai szövetségi kormányt a dokumentumok és a kommunikáció átkutatására, a külföldi hírszerzési képességek növelésére és a kincstár hatáskörének kiterjesztésére a külföldi magánszemélyekkel és szervezetekkel folytatott pénzügyi tranzakciók szabályozására.

A nemzetközi szinten a Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF³) és az ENSZ Biztonsági Tanácsa lépéseket tett a terrorizmus visszaszorítása érdekében. Az eredetileg a pénzmosás elleni küzdelemre alapított kormányközi politikai döntéshozó testület a FATF a washingtoni

A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzetközi Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

¹ A szerző a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék tanszékvezető egyetemi docense

² Az Európai Parlament állásfoglalása a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem külső dimenziójáról (2006/2032(INI))

³ Financial Action Task Force

ülésszakát követően kibővítette fő funkcióját, hogy mérlegelje a terrorizmus finanszírozásának leküzdésére irányuló intézkedéseket. Az ENSZ BT egyrészt állásfoglalásokat adott ki az államoknak szigorú szabályozási intézkedések megkötésére vagy ajánlására, valamint a terroristákkal és a hozzájuk tartozó személyekkel és szervezetekkel szembeni szankciók végrehajtására a terrorcselekmények megelőzése és a terrorista tevékenységek elleni fellépés érdekében.

A szeptember 11-i támadások bebizonyították, hogy sok állam akkoriban uralkodó biztonsági paradigmáját alapvetően meg kellett változtatni ahhoz, hogy válaszolni tudjon a terroristák nem konvencionális, aszimmetrikus fenyegetéseire.

A terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem a terrorizmus felszámolására irányuló nemzetközi törekvés egyik fő pillére, hiszen már a legkisebb merényleteknek is van anyagi vonzatuk – például fegyverek beszerzése, terroristák utaztatása, ellátása.

Bármely terrorista szervezet túlélése és hatékony működése érdekében a legfontosabb összetevők az ideológiai motiváció, a zökkenőmentes toborzási mechanizmussal rendelkező terrorista infrastruktúra, a regionális és nemzetközi mobilitás, a fegyverekhez, lőszerhez, robbanóanyagokhoz való hozzáférés és mindenekelőtt az ésszerűen biztosított pénzügyi források. A pénzügyi források biztos rendelkezésre állása az egyik legkritikusabb láncszem az egész hálózatban, amely globálisan fenntartja a terrorizmust. Collin Powell volt amerikai külügyminiszter (2001–2005) is támogatta ezt a véleményt, amikor azt mondta: „A pénz oxigén a terrorizmushoz”

Alapvetően a terrorista szervezetek a decentralizált és önrányított hálózatok széles skáláján keresztül mozgósítanak forrásokat szervezeti kiadásaik fedezésére komplex és széles körben szétszórta infrastruktúrájuk létrehozásához és fenntartásához, terroristák toborzásához, logisztikához, kiképzéshez, fegyverekhez és lőszerhez (robbanóanyagokhoz), propaganda és pszichológiai háborús tevékenységekhez, és ami a legfontosabb, a konkrét terrorakciók tényleges finanszírozásához. A tapasztalatok szerint az egyes terrorcselekmények elkövetésével kapcsolatos kiadások jóval kisebbek, mint az általános szervezeti tevékenységhez szükségesek.

A terrorcsoportok számára szánt pénz nagy része helyi hozzájárulásokból, adományokból, tengerentúli gyűjtésekből, zsarolásból, védelmi pénzekből, állami szervek által biztosított pénzeszközökből, „zakat” gyűjtésekből, pénzeszközök eltereléséből, nem kormányzati és karitatív szervezetek által elkövetett bűncselekményekből, kábítószer-kereskedelemből, fegyverkereskedelemből, a transznacionális bűncselekmények különböző formáiból származó bevételek, hamisítások, helyi vállalkozásokba történő befektetések, fedőcéggént működő kereskedelmi vállalkozások, ingatlanügyletek és számos egyéb illegális tevékenységből erednek.

2. Jogi keretek és néhány fogalom

1999-ben az ENSZ elfogadta a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezményt⁴. Ez a szerződés nemcsak a terrorcselekményeket és azok finanszírozását bünteti, hanem elősegíti a terrorizmus megelőzése, kivizsgálása és üldözése terén folytatott nemzetközi igazságügyi együttműködést is.

Eszerint a terrorizmus finanszírozását hajtja végre valaki, *ha közvetlenül vagy közvetetten, törvényellenesen és szándékosan, biztosít vagy gyűjt anyagi eszközöket azzal a szándékkal, hogy azokat használhassák vagy használják teljesen vagy részlegesen olyan tettek kivitelezésére, amelyeket azzal a szándékkal hajtanak végre, hogy halált vagy jelentős fizikai*

⁴ 1267/1999. ENSZ BT határozat: The International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism

sérülést okozzon egy civil számára, vagy más olyan személy számára, aki nem vesz részt aktívan ellenséges fegyveres konfliktusban, amikor a tett szándéka, természeténél fogva, vagy a körülményekből adódóan, hogy megfélemlítse a lakosságot, vagy kényszerítsen egy kormányt vagy nemzetközi szervezetet arra, hogy tegyen, vagy ne tegyen meg bármilyen lépést.

Erre épülve az Európai Unió Tanácsának 2001. december 27-i rendelete így fogalmaz: *A terrorizmus finanszírozása akkor valósul meg, ha pénzeszközöket, egyéb vagyoni értékeket és gazdasági erőforrásokat biztosítanak terroristák, terrorista csoportok, illetve szervezetek számára. Pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek és gazdasági erőforrások alatt bármilyen materiális vagy immateriális, ingó vagy ingatlan, bármilyen módon szerzett eszközök és bármilyen – akár elektronikus vagy digitális – formában lévő olyan jogi dokumentumok vagy okiratok, amelyek az ezen eszközökre vonatkozó jogcímet vagy érdekeltséget bizonyítják, többek között bankhitelek, utazási csekkek, bank-csekkek, átutalási megbízások, részvények, értékpapírok, kötvények, váltók és hitellevelek értendők.*⁵

Az ENSZ egyezménynek azonban két fő korlátja van; egyrészt nem kínálja fel a terrorizmus, sem a terrorcselekmények határozott jogi meghatározását. Figyelembe véve a terrorizmus körüli politikai érzékenységet, az államoknak nehezen sikerül konszenzust kialakítaniuk abban, hogy mely csoportok és mely cselekmények minősülnek terrorizmusnak.

A hírhedt szlogen „az egyik ember terrorista a másik szabadságharcos” tökéletesen szemlélteti ezt a dilemmát. Ez a szlogen jogi formát is öltött az Iszlám Konferencia Szervezetének⁶ a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemről szóló 1999. évi egyezményében⁷. Az egyezmény 1. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Terrorizmus”: bármilyen erőszakos cselekmény vagy annak fenyegetése, annak indítéka vagy szándéka ellenére, amelyet egyéni vagy kollektív bűncselekmény végrehajtása céljából követnek el, azzal a céllal, hogy terrorizálják az embereket vagy fenyegetik őket, vagy megkárosítják életüket, becsületüket, szabadságaikat, biztonságaikat vagy jogaikat. vagy a környezetnek, bármely létesítménynek, köz- vagy magántulajdonnak kitéve veszélyeket vagy azok elfoglalását vagy lefoglalását, vagy egy nemzeti erőforrás, vagy nemzetközi létesítmények veszélyeztetését, vagy a független államok stabilitásának, területi integritásának, politikai egységének vagy szuverenitásának veszélyeztetését”.

Ugyanezen egyezmény 2a. Cikke felmentési záradékot tartalmaz:

"A népek harca, beleértve a külföldi megszállás, az agresszió, a gyarmatosítás és a hegemonia elleni fegyveres harcot, amelynek célja a felszabadulás és az önrendelkezés a nemzetközi jog elveivel összhangban, nem tekinthető terrorista bűncselekménynek".

Ennek ellenére a terrorizmus széles és homályos nemzetközi meghatározása, valamint a fogalom egyetemes meghatározásának hiánya által biztosított értelmezési lehetőség az egyezmény második korlátját hozza létre: a szerződés értelmezése és alkalmazása a nemzeti jogban az állam belátása szerint, ami lehetővé teszi az államok számára, hogy kiválasszák, melyik csoport terrorista jellegű és melyik nem, és ezek a következmények továbbra is akadályozhatják a terrorizmus finanszírozása elleni harcot.

Az előzőekben írtak a terrorizmus meghatározásának politikai bonyodalmaival szemlélteti. Így a terrorizmus egyértelmű meghatározása nélkül a finanszírozás kezelése és a nemzetközi együttműködés megerősítése e tekintetben nehezzé válik.

Míg a terrorizmus kérdésében a nemzetközi törvényhozás továbbra is teret enged a spekulációnak és az értelmezésnek, a Pénzügyi Akció Munkacsoport olyan fogalmakat⁸ és

⁵ A Tanács 2580/2001. számú EK rendelete a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről

⁶ Organization of the Islamic Conference (OIC)

⁷ Convention of the Organisation of the Islamic Conference On Combating International Terrorism

⁸ **Terrorista:** olyan természetes személy, aki:

mechanizmust alkalmazott, amely lehetővé teszi a nemzetközi terrorfenyegetések egyértelmű értelmezését, hatékony nyomon követését és reagálását.

2.1. Terrorizmus finanszírozás és pénzmosás

A pénzmosás olyan tevékenységet jelöl, amely célja, hogy az illegális csatornákon keresztül realizált bevételeket legalizálja, ezáltal felhasználhatóvá tegye legális tranzakciókhoz.⁹ A terrorizmusfinanszírozás a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően össze lett kötve a pénzmosással, ugyanakkor az ellene való küzdelem és szabályozás igénye a pénzmosás elleni fellépéshez képest mintegy 10 évvel később jelent meg. A két jelenség alapvetően különbözik egymástól, azonban mindkettő a pénzügyi rendszer sérülékenységét használja ki, és hasonló csatornákat vesz igénybe a pénz mozgatása során. A terrorista szervezetek is használják a különböző pénzmosási technikákat, együttműköd(het)nek bűnszervezetekkel, valamint maguk is működ(het)nek bűnszervezetként.

2.2. A terrorizmus finanszírozása és a transznacionális (szervezett) bűnözés

A terroristák bevételeik megszerzése érdekében gyakran együttműködnek a szervezett bűnözői csoportokkal, vagy maguk követnek el jellemzően a szervezett bűnözés körébe tartozó bűncselekményeket, ugyanakkor a bűnszervezetek (pl.: a maffia, illetve a mexikói, vagy kolumbiai kábítószer-kartellek) gyakran olyan módszereket alkalmaznak, amelyeket általában „terroristának” határoznak meg, mint például robbantások, vagy túszejtés.

2.2.1. Hasonlóságok és különbségek

A transznacionális bűnözés és a terrorizmus finanszírozása annyiban hasonlítható össze, hogy

- mindkettő jellemzően „racionális” cselekvő,

-
- bármilyen módon, közvetlenül vagy közvetetten, jogellenesen és szándékosan elkövet vagy megkísérel terrorcselekményeket;
 - bűnrészesként vesz részt terrorcselekményekben;
 - terrorcselekmények elkövetésére szervez vagy irányít másokat; vagy
 - közreműködik közös céllal cselekvő személyek által elkövetett terrorcselekmények elkövetésében, amennyiben a hozzájárulás szándékosan és a terrorcselekmény elősegítése céljából, vagy a terrorista csoport elkövetési szándékának ismeretében történik.

Terrorista szervezet: a terroristák bármely csoportja, amely:

- bármilyen módon, közvetlenül vagy közvetve, jogellenesen és szándékosan elkövet vagy megkísérel terrorcselekményeket;
- bűnrészesként vesz részt terrorcselekményekben;
- terrorcselekmények elkövetésére szervez vagy irányít másokat; vagy
- közreműködik közös céllal cselekvő személyek által elkövetett terrorcselekmények elkövetésében, amennyiben a hozzájárulás szándékosan és a terrorcselekmény elősegítése céljából, vagy a terrorista csoport elkövetési szándékának ismeretében történik.

A terrorizmus finanszírozása a terrorcselekmények, valamint a terroristák és a terrorista szervezetek finanszírozását jelenti.

Terrorista finanszírozási visszaélések: Nonprofit szervezetek terroristák, vagy terrorista csoportok általi kizsákmányolása pénzeszközök előteremtése vagy mozgatása, logisztikai támogatás nyújtása, a terroristák toborzásának ösztönzése vagy megkönnyítése, vagy egyéb módon terroristák vagy terrorista szervezetek és műveletek támogatása céljából.

(<https://www.fatf-gafi.org/glossary/s-t/>)

⁹ FATF

- mindkettő szélsőséges erőszakot alkalmaz, például emberrablás, gyilkosság vagy zsarolás, és megtorlással fenyeget,
- mindkettő titokban működik,
- szemben állnak mind a közintézményekkel, mind az állammal

Különbségek a terroristák és a transznacionális bűnözők között:

A terroristák

- a pénzszerzés, a finanszírozás jellemzően az ideológiai cél érdekében történik
- óriási pusztítást okoznak (az emberi élet, a nemzetek és a gazdaság szempontjából egyaránt) meglehetősen olcsó és egyszerű technológiák alkalmazásával, és
- gyakran rugalmas hálózatokba szerveződnek decentralizált döntésekkel, míg a bűnöző szindikátusok jellemzően szigorúbb hierarchiával rendelkeznek.

A tevékenységek finanszírozása tekintetében a legfontosabb különbségek, hogy

- a terroristáknak a nyereségszerzésen kívül ideológiai céljaik vannak, miközben a nyereség növelése kulcsfontosságú a transznacionális bűnözők számára.

Ezenkívül a terroristáknak

- pénzügyi eszközökre van szükségük a támadások végrehajtásához, de az eszközök elrejtése ritkán szükséges, és
- jellemzően különböző pénzforrásokat használnak, motivációiktól, a rendelkezésre álló pénzforrásoktól és céljaiktól függően. Legális (adományokból vagy jótékonyági hozzájárulásokból), valamint illegális forrásokból származó pénzt (általában bűnözőkkel együttműködve) használnak fel. Gyakran a finanszírozási eszközök addig „tiszták”, amíg fel nem használják őket lehetséges terrortámadások végrehajtására.

3. Terrorizmus finanszírozás

Mint fentebb említettük, a pénzügyi alapok biztostása általában nem a terroristák végső célja, és a finanszírozás pusztán szükséges az ideológiai célok eléréséhez. Noha nyilvánvalóan finanszírozásra van szükség a terrortámadások végrehajtásához (közvetlen költségek), vannak közvetett költségek is, amelyeket egy terrorista szervezet fejlesztésére és fenntartására, valamint annak ideológiájának előmozdítására fordítanak. Így finanszírozásra van szükség például új terroristák kiképzéséhez, dokumentumok hamisításához, kenőpénz kifizetéséhez, fegyverek beszerzéséhez, valamint a terroristák és családtagjaik támogatásához, illetve a közvélemény befolyásolásához (azaz a propaganda médián keresztül tömegekhez történő eljuttatásához). A közvetlen és a közvetett költségek finanszírozásának típusai változatosak a támadások sajátos jellege és a terrorszindikátus szervezeti felépítése alapján.

A terrorizmus finanszírozása elleni politikák azon a meggyőződésen alapulnak, hogy a terrorista csoportoknak egységes és gyakran meglehetősen kifinomult pénzügyi infrastruktúrájuk van, amelyet el lehet fojtani, ha a globális pénzügyi mechanizmusokhoz való hozzáférésüket elzárják.

Wittig¹⁰ meglehetősen konkrét bizonyítékokat mutat be arra vonatkozóan, hogy ezek a politikák jó néhány mítoszon alapulnak. Felsorolja mind a 45 csoportot, amelyeket az Egyesült Államok Külügyminisztériuma külföldi terrorszervezetként jelöl ki, és megbecsüli a hivatalos pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket. A világ leghírhedtebb terrorista csoportjai, köztük az Al-Kaida, az Al-Shabaab, a HAMAS és a pakisztáni tálibok közösségeinek csupán 14% -a fér hozzá a globális pénzügyi rendszerekhez, így a nyugati terrorizmusellenes pénzügyi politikájának hatása mindegyikük számára elhanyagolható.

¹⁰ Wittig, 2011.

Wittig megpróbálja megmutatni, hogy nincs valami hatalmas árnyékgazdaság, amely pénzeket irányít a terroristák felé, hanem a terroristák sokféle anyagi támogatást szereznek a mindennapi gazdaság különböző részeiből, amelyek nagy részének kevés köze van a pénz globális pénzügyi rendszereken keresztül történő mozgatásához. A terrorizmus finanszírozásának megértése azt jelenti, hogy megértsük, hogyan hatnak a terroristák a mindennapi gazdaságra, nem feltételezve, hogy egy alternatív pénzügyi univerzumban működnek.

Ezek a megoldások magukban foglalják a hagyományos foglalkoztatást, kereskedelmet, cserekereskedelmet, készpénzben és természetben megjelenő adományokat, az élelmiszerek és gyógyszerek terjesztését, valamint a kábítószeres, fegyveres, járműves és emberek csempésztését. E tevékenységek meglehetősen nagy része az informális gazdaságban fordul elő, de főleg azért, mert a gazdaságok, amelyeken belül előfordulnak, amúgy is túlnyomórészt informálisak.

Ez alapvető politikai kérdést vet fel. Sokkal nehezebbé teszi a politikai döntéshozók és a terrorista tevékenységek ellen küzdők számára, annak meghatározását, hogy milyen gazdasági tevékenység számít terrorista támogatásnak, és mi az, ami pusztán véletlenül támogatja a terrorizmust, melyek azok a normál gazdasági tevékenységek és események, amelyeket a terrorizmus ki-, és felhasznál a saját bevételeinek növelésére. A probléma politikai döntést igényel arról, hogy mennyire vagyunk hajlandók beavatkozni a különböző gazdasági folyamatokba, hogy megghiúsítsuk a terrorista csoportok anyagi támogatását, és kiket kriminalizálunk ezek alapján.

A továbbiakban a terrorizmusfinanszírozás jellemzőit a terrorizmussal leginkább érintett régiók (Dél-Ázsia, Észak-Afrika, Közel-Kelet, Öböl országok) jellemzői alapján próbálom bemutatni.

3.1. Terrorizmus finanszírozás Dél-Ázsiában

A dél-ázsiai régiót évtizedek óta fegyveres és terrorista szervezetek tevékenysége sújtja, és hírheft ezek elterjedtsége, az erőszakossága és az alapvető emberi jogok folyamatos megsértése miatt. A zűrzavaros politikai környezet és a konfliktusok elhúzódása Afganisztánban, Pakisztánban és Kasmírban gyenge kormányzást, korrupciót és instabilitást váltott ki, és olyan légkört teremtett, ahol a terrorszervezetek képesek boldogulni és folytatni pusztító tevékenységüket. Fontos kiemelni, hogy az ilyen terrorszervezetek kitartása nem lenne lehetséges a támogatásukra létrehozott finanszírozási rendszer nélkül.

A kábítószer-kereskedelemtől a zsarolásig számos bűncselekmény biztosítja a dél-ázsiai terrorszervezeteknek, hogy fenn tudják tartani működésüket, így továbbra is kitartanak a térség terrorral való sújtása mellett.

Természetesen a globalizáció sötét oldalát a terrorszervezetek és a nemzetközi bűnözői hálózatok is kihasználják ezáltal is eszközöket biztosítanak a titkos pénzszerzéshez. Ezenkívül a terrorizmus és bűnözés összefüggésének megjelenése bizonyos régiókban, nevezetesen Dél-Ázsiában, új aggodalomra adhat okot a politikai döntéshozók számára. Nyilvánvaló, hogy az ilyen hálózatok, vagy akár a csoportok közötti növekvő együttműködés a rosszindulatú célokra szánt jövedelem növekedését eredményezheti. Ezenkívül bizonyos csoportok, például a tálibok, az al-Kaida és a Lashkar-e-Taiba együttműködése terrorista hálózatokat hoz létre, amelyek pénzügyi és logisztikai szempontból egyaránt segítik és bátorítják egymást, és ezáltal felerősítik a dél-ázsiai terrorfenyegetést. A terrorizmus finanszírozásának kezelése érdekében a hatóságoknak nemcsak hatékonyan kellene nyomon követniük és le kell állítaniuk a terrorszervezeteknek szánt pénzáramlásokat, hanem fel kell bontaniuk a jól beágyazott terrorszervezetek hálózatát, hogy megakadályozzák őket abban, hogy egymást segítsék.

Három nagy aktív dél-ázsiai terrorista csoport - az afgán tálibok, a Jaish-e-Mohammed (JeM)¹¹ és a Lashkar-e-Taiba (LeT)¹² – által használt finanszírozási módszerek alapján tekinthetjük át a térség jellemzőit.

A pénzügyi források megszerzése és kimutathatatlan módon történő mozgatása, kulcsfontosságú a terrorista csoportok fenntarthatósága szempontjából. Az elérés módszerei és eszközei különféle tényezőktől függenek, például a csoport méretétől, működésük költségeitől, földrajzi elhelyezkedésétől és azon államok bűnüldözési képességétől, amelyekben működnek. Mondani sem kell, hogy a terrorszervezetek körüli átláthatatlanság és titoktartás megnehezíti a konkrét ügyletek és az alapok azonosítását

Freeman leírja, hogyan választják a terrorszervezetek a finanszírozás módját, és hat kritériumot emel ki¹³:

- mennyiség (a legnagyobb pénzüsszeget biztosító forrás),
- legitimitás (a forrás nem mond ellent a csoport ideológiájának),
- biztonság (az alapok megszerzésének képessége, kormányzati felderítés nélkül),
- megbízhatóság (kiszámítható és következetes bevételi források),
- irányítás (a forrás teljes befolyást és hatalmat biztosít)
- egyszerűség (a forrás megszerzése nem igényel fejlett vagy speciális készségeket).

Az ilyen jövedelemforrás, amely megfelel ezeknek a kritériumoknak, maximalizálja a csoport azon képességét, hogy pénzügyileg fenntartsa önmagát, és mint ilyen függetlenséget és kontrollt szerezzen.

Ezen kritériumoktól túlmenően Freeman négy elsődleges jövedelemforrást szemléltet a terrorszervezetek számára: állami szponzorálás, illegális tevékenységek, legális tevékenységek és népi támogatás.¹⁴

3.1.1. Állami szponzorálás

A fegyveres csoportok, a felkelők és a terrorszervezetek állami támogatása különösen gyakori volt a hidegháború idején, amikor mind a keleti, mind a nyugati tábor forrásokat, képzést és logisztikai támogatást nyújtott azoknak a milíciáknak, amelyek fegyveres küzdelme összhangban állt egy idegen állam érdekével. Az Egyesült Államok támogatta a mudzsahidokat a szovjetek elleni afganisztáni háborúban, a Szovjetunió pedig támogatást nyújtott a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnek. Míg a Szovjetunió összeomlása és a hidegháború befejezése után a terrorizmus állami szponzorálásának jelensége visszaesett, napjainkban is előfordul. Ezek legismertebb dél-ázsiai példája a pakisztáni hírszerző szolgálatok¹⁵ által támogatott különféle India-ellenes lázadások Dzsammuban és Kasmírban, valamint a szolgálatok kétes kapcsolata a tálibokkal és az afganisztáni Haqqani-hálózattal. Az afganisztáni szovjet háború alatt Pakisztán dollármilliókat kapott a CIA-tól az afgán mudzsahid harcosok kiképzésére és segítésére. Becslések szerint az 1990-es években Pakisztán 50 millió dollárt költött olyan India ellenes dzsihadista szervezetekre, mint Lashkar-e-Taiba, Jaish-e-Mohammed és Hizbul-

¹¹ egy pakisztáni székhelyű Kasmírban tevékenykedő dzsihadista iszlám terrorista mudzsahid csoport

¹² Pakisztán legnagyobb iszlamista terrorszervezete

¹³ Freeman, 2013.

¹⁴ Egy másik meghatározás szerint az első forrás olyan állami szervezetek vagy struktúrák pénzügyi támogatását foglalja magában, amelyek előállíthatják a pénzügyi alapokat, és biztosítják azok hosszú távú elérhetőségét. A második forrás a saját helyi hálózatukon keresztül történő „önfinanszírozás”, a harmadik forrás pedig a „bevételt generáló” tevékenységeket foglalja magában, például a bűncselekményeket, az alacsony szintű csalásoktól a jól megtervezett bűncselekményekig, az adományokig és a törvényes vállalkozásokig.

A finanszírozási források besorolásánál külön megközelítés lehet „belföldi” vagy „külső” forrás.

¹⁵ ISI: Inter-Services Intelligence (Pakistan)

Muhjahideen¹⁶. Az ISI támogatása növelte e csoportok képességét a pénzügyi alapok előteremtésére és a harcosok toborzására. Amellett, hogy pénzügyi támogatást nyújt, Pakisztán nemzetközileg terrorista „menedékhelyként” ismert, ahol bizonyos csoportok képesek kiképzőtáborokat fenntartani, személyeket toborozni és képezni, pénzeszközöket gyűjteni, azokat határokon át mozgatni.

3.1.1.1. Adományok, támogatások:

Érdekes finanszírozási megoldásra derült fény a Hamas Izrael elleni terrorista akciója nyomán. A Gázai övezetet irányító Hamas a palesztin állam támogatására érkezett – többek között kb. 700 millió eurós Európai Unió – támogatásokat kezelte sajátjaként, és egyrészt a Hamasz vezetők saját céljaira, gazdagodására, másrészt a fegyveres terrorista akciók előkészítésére, fegyvervásárlásra és egyéb katonai célokra is fordította, annak ellenére, hogy ezek az adományok és támogatások humanitárius célokra (pl.: vízhálózat kiépítésre, -fejlesztésre, egyetemi oktatásra) kerültek felajánlásra.

Különösen problémásnak tekinthető a Gázai Iszlám Egyetem támogatása, ahol a Iszmail Haníje, a Hamász vezetője, valamint a Palesztin Hatóság korábbi miniszterelnöke, illetve Mohammed Deif, az Ezzedin al-Kasszam Brigádok vezetője mellett számos prominens Hamász vezető is tanult. Az egyetem az ideológia alapok biztosítása mellett az évek során rakétalaboratóriumokat működtetett, és a Hamas katonai vezetői titkos találkozóinak helyszínéül is szolgált.

3.1.2. Illegális tevékenységek

Az illegális tevékenységek, mint a terrorszervezetek bevételi forrása, egyre nagyobb gondot jelent a kormányok és a nemzetközi intézmények számára. A terrorizmus és a bűnözés összekapcsolódásának megjelenése felerősíti két transznacionális fenyegetést, a terrorizmust és a szervezett bűnözést, és tovább gyengíti a kormányzást.

Mint ilyen, az illegális tevékenységekből származó bevételek, mint például a kábítószer-kereskedelem, a zsarolás, a váltságdíj és az illegális adózás, nemcsak a terrorszervezetek pénztárcáját gazdagítják, hanem az állam tekintélyét is csökkentik. Ha az állam nem képes megvédeni polgárait a bűnözéssel szemben, saját lakossága elveszítheti hitét intézményeiben. Ez néha hátrányt jelent a bűnszervezet számára is, ugyanis, ha egy csoport illegális tevékenységei túlzottan befolyásolják a körülöttük élő lakosságot (például zsarolás vagy emberrablás), elveszíthetik a népi támogatást, illetve az illegális tevékenységekből származó nyereség jobban vonzza a tagokat, mint a terrorszervezet ideológiája, és ez a csoport tagjainak elvesztéséhez vezethet.

Leggyakrabban az alábbi dolgok tiltott kereskedelme biztosít jelentős bevétel a terrorista szervezetek számára:

- kábítószer
- emberkereskedelem
- vadon élő állatok
- (hamis) gyógyszerek
- (hamis) elektronika
- (hamis) cigaretta
- emberi szervek
- kézi- és könnyűfegyverek
- gyémánt és színes drágakövek

¹⁶ a Dzsammu és Kasmír régióban tevékenykedő szeparatista fegyveres csoport, amely a pakisztáni integrációra törekszik

- olaj
- fűrészáru
- hal
- művészeti és kulturális javak
- arany

3.1.2.1. Kábítószer-kereskedelem

A terrorista csoportok finanszírozásának egyik alapvető forrása a kábítószer-ipar. A tiltott kábítószer-kereskedelem mindig is a terrorista csoportok leggyakoribb bűncselekménye volt. Az 1970-es évek óta olyan csoportok, mint a „Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia” (FARC), „Euzkadi Ta Askatasuna” (ETA - Baszk Haza és Szabadság), „Partiya Karkaren Kurdistan” (PKK - Kurdisztáni Munkáspárt) vagy „Sendero Luminoso” mind részt vett a kábítószer-kereskedelemben.

Manapság az iszlamista csoportok kábítószer-kereskedelemmel is foglalkoznak. Ennek példája lehet az afganisztáni tálib felkelés esete.

Amikor a tálibok 1996-ban hatalomra kerültek Afganisztánban, a szigorú saría törvények széles körű bevezetéséről és az emberi jogok megsértéséről váltak ismertté. Az Egyesült Államok 2001-es invázióját követően a tálibokat elűzték a hatalomból, de az amerikai csapatok kivonulása után újra a talibán vette át a hatalmat. A szervezetnek sikerült visszafoglalnia az afganisztáni terület felének irányítását, ahol állandó jövedelemforrással rendelkezik, nevezetesen az ópiumtermelés révén. Afganisztán, Irán és Pakisztán - az Arany Félhold - az ópiumtermelés és az emberkereskedelem területe.

Afganisztán felelős a globális ópiumtermelés 93%-áért¹⁷, könnyen hozzáférhető pénzt forrást adva a tálibok számára¹⁸.

Az ópiumgyártás, annak megadóztatása és az emberkereskedelem nyeresége majdnem minden fenti kritériumot teljesít. A legitimitást tekintve a táliboknak sikerült a muszlim világban Haramnak (azaz nem szentnek) tekinthető drogokat legitim pénzforrásként alkalmazni, mivel a kábítószereket a kafirok (nem hívők) fogyasztják, és ez igazolja ezt a tiltott és pusztító tevékenységet¹⁹.

Ugyanakkor az ópium termelés és kereskedelem bevételei más ellenállási mozgalmakat és az ország korrupstisztviselőit is gazdagítják.

Az afgán ópium ipar szánokban:

- 2017-ben termelési csúcsot döntve közel tízezer tonna ópiumot állított elő az afgán mákipar, amit mintegy 1,4 milliárd dollárért értékesítették a gazdák.
- Az UNODC becslése szerint a teljes afgán ópiumgazdaság mérete akkor 6,6 milliárd dollár lehetett. Vagyis nagyságrendileg a hivatalos afgán gazdaság harmadával megegyező összeg.
- Egy hektáron megközelítőleg 28 kilogramm ópium terem meg egy év alatt.
- Szintén az UNODC állapította meg, hogy 2020-ra 37 százalékkal nőtt az Afganisztánban előállított ópium mennyisége.
- Amikor arról beszélünk, hogy a tálibok egyik legjelentősebb bevételi forrása a kábítószerbiznisz megadóztatása, ez leginkább a védelmi pénzek beszedését jelenti.

¹⁷ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2007. évi afganisztáni ópiummák-felmérése és Jelentés - A6-0341/2007 Európai Parlament

¹⁸ Az ópiummák becsült éves exportértéke 1,5–3 milliárd dollár. Az ópiumgyártási folyamat különböző szakaszainak megadóztatásával a tálibok évente mintegy 100–400 millió dolláros profitot termelnek.

¹⁹ EFSAS, 2017

Bizonyos számítások alapján ez évente negyvenmillió és kétszázmillió dollár közti bevételt jelenthet a táliboknak.²⁰

2006 és 2009 között az USA és a NATO Afganisztán-stratégiájának egyik alappillére volt a mákmezők és a droglaborok felszámolása. A mákmezők kiirtása elsősorban az afgán földművest sújtotta, a terrorszervezetek bevételei megmaradtak.

A fentieknek talán ellentmond, hogy a tálibok a korábbi 2000-es hatalomra kerülésük után is betiltották az ópium termelést, és napjainkban is ezt alkalmazzák.

Amikor a tálibok előző vezetője, Omár molla 2000-ben betiltotta az ópiumtermelést és -kereskedelmet, a máktermelés csaknem teljes egészében megszűnt az országban. A tilalommal óriásit ugrott Afganisztánban a munkanélküliség, és a földművesek a hatalom ellen fordultak.

A 2021-ben hatalomra került radikális iszlamista tálibok vezetője, Hibatullah Ahundzada 2022. áprilisában szintén betiltotta a máktermelést. Ugyanakkor az az évi máktermésre nagyrészt még nem vonatkozott ez a rendelet, így Afganisztánban 32 százalékkal növekedett az ópiumtermelés 2022-ben, és az ópiumárak is jelentősen nőttek, 2020 és 2022 vége között az ópium ára a helyi piacokon akár 700 százalékkal is emelkedett. Az UNODC szerint 2022-ben volt az utóbbi évek egyik legnagyobb hasznot hajtó máktermése is. A termelők bevétele több mint háromszorosa a tavalyinak: 2021-ben 425 millió dollárt (176 milliárd forint), 2022-ben pedig már 1,4 milliárd dollárt (580 milliárd forint) kerestek.

A tilalom hatására azonban Afganisztánban a máktermelés már mintegy 80 százalékkal esett 2021 óta. A műholdfelvételek azt mutatják, hogy Helmand tartományban, azon a területen, amely a máktermés több mint a felét adta, a termesztés 99 százalékkal csökkent.

A máktilalomhoz hasonló kampányt indítottak a metamfetamin-ipar ellen, a kormány országszerte bezárta az efedrin laboratóriumokat.

Amennyiben a tálibok komolyan gondolják a termesztés felszámolását, az az árfelhajtó hatás mellett heroinválságot idézhet elő a (nyugati) világ kábítószer fogyasztói körében.

A tálibok hasonló kísérletet tettek a kábítószer felszámolására 2000-ben, az utolsó teljes évben, amikor hatalmon voltak. Akkor az ópium mennyisége 4600 tonnáról mindössze 185-re csökkent. Ennek a következményei Nyugaton körülbelül 18 hónap után lettek érezhetőek. Az Egyesült Királyságban a heroin átlagos tisztasága 55 százalékról 34-re esett, míg a balti államokban nagyrészt a fentanil váltotta fel. Amint azonban az Egyesült Államok 2001-ben bevonult, a máktermesztés ismét a korábbi szintre emelkedett, és az ellátási lánc újraindult.

Történelmükből adódóan talán érthető, hogy az ázsiai országok általában sokkal tekintélyelvűbb intézkedéseket hoztak a kábítószer-függőséggel kapcsolatos problémák leküzdésére. Az illegális drogkereskedelem felhasználása a birodalmi célok előmozdítására évszázadokon keresztül általános nyugati taktika volt. Az 1940-es és 1950-es években a franciák a délkelet-ázsiai Aranyháromszög térségében ópiumtermesztéssel próbálták ellensúlyozni a növekvő vietnami függetlenségi mozgalmat.

Egy évszázaddal korábban a britek az ópiumot Kína nagy részének eltiprására és meghódítására használták. Nagy-Britannia csillapíthatatlan szomjúsága a kínai tea iránt kezdte csődbe vinni az országot, mivel Kína csak aranyat vagy ezüstöt fogadott el cserébe. A britek ezért Kínát Hongkong átengedésére kényszerítették, majd onnan árasztották el a kínai szárazföldet a Dél-Ázsiában (és Afganisztánban is) termesztett ópiummal.

Az ópiumháború hatása elképesztő volt. 1880-ra a britek évente több mint 6500 tonna ópiummal árasztották el Kínát, ami sok milliárd adagnak felelt meg. Az ottani társadalom összeomlott, mivel képtelen volt megbirkózni a birodalom egészére kiterjedő társadalmi és gazdasági zavarokkal, amelyeket az ópiumfüggők milliói okoztak. A kínaiak ma is a megaláztatás évszázadoként emlegetik ezt az időszakot.

²⁰ UNODC, 2017-2023

Eközben Dél-Ázsiában szintén a britek arra kényszerítették a gazdákat, hogy ehető növények helyett mákföldeket ültessenek, ami olyan óriási éhínség hullámokat okozott, amilyenre sem előtte, sem azóta nem volt példa.²¹

Az ópium nem tekinthető hagyományos afgán terménynek. Valójában amikor a kormány az 1979–80-as szovjet megszállás alatt kezdte elveszíteni az ellenőrzést a tartományok felett, a Mudzsaheddín és a hadurak elkezdtek átvenni az irányítást, és a nyugati érdekek hallgatólagos jóváhagyásával illegális rendszereket hoztak létre a háborús tevékenységeik finanszírozására, többek között a máktermesztésen keresztül. A pénzt elsősorban arra használták fel, hogy lassan visszavonulásra kényszerítsék a Szovjetuniót. Amikor a Vörös Hadsereget 1989-ben végleg kiszorították Afganisztánból, hatalmi űr keletkezett. A hatalomért különböző mudzsahid csoportok szálltak harcba. A nyugati támogatás megszűntével egyre nagyobb mértékben folyomdtek a máktermesztéshez katonai tevékenységeik finanszírozása érdekében. Néhány helyi ópiumkereskedő biztonságos operatív központot keresve egyesítette erőit a mudzsahidek fanatikusabb csoportjaival, akiket arab szélsőségesek, például Oszama bin Laden és a pakisztáni titkosszolgálat (ISI) támogattak, hogy 1994 végére létrehozzák a Talibán mozgalmat. A Talibán az ország 90%-a felett vette át az ellenőrzést, és tevőlegesen ösztönözte a máktermelést. Így nemcsak a partnereikkel – a különböző regionális maffiákkal – szemben vállalt ígéreteiket és kötelezettségeiket teljesítették, hanem a helyi gazdálkodókra kivetett adókon és a nemzetközi szervezett bűnözői csoportoktól kapott támogatáson keresztül saját jövedelmüket is növelték. Az UNODC szerint Afganisztán 1999-ben 4600 millió tonnás rekord ópiumtermést ért el, amely a Talibán afganisztáni uralmának tetőpontját jelentette. Számos nem kormányzati szervezet beszámolt arról, hogy 1997–98-ban az UNODC a megállapodás érdekében kezdet nyújtott a Talibánnak, azzal a végleges céllal, hogy megfékezze a máktermelést, felvetve a rezsím lehetséges nemzetközi elismerését. Ezek a formális megállapodások sohasem jöttek létre, és az ópiumtermelés óriási ütemű növekedése ahhoz vezetett, hogy a kínálat meghaladta a keresletet, és visszaesett a heroin és a morfin utcai ára nyugaton, ezzel egész Európában fellendítve a fogyasztást. E tendenciát állítólag az állította meg, hogy a tálib vezető, Omar molla „vallási alapon” megtiltotta a máktermesztést, ami 2000-ben a legalacsonyabb ópiumtermelési szintet eredményezte. Miután az 1990-es években rendszeresen a világ ópiumtermelésének 70%-át állították elő, a Talibán 2000-ben bevezetett tilalma szerint Afganisztán évi 74 tonnára csökkentette termelését, jöllehet a tilalom mögött meghúzódó szándék az árak emelése lehetett, miután az ország több mint két év ellátását biztosító készletet halmozott fel. A 2001-es afganisztáni háborút követően a termelés ismét növekedett. A termelők számára ez a növény tízszer jövedelmezőbb, mint a gabona. A Világbank és a Nemzetközi Valutaalap legutóbbi becslései szerint Afganisztán bruttó hazai termékének majdnem 40%-a az ópiumhoz köthető, és mintegy 2,9 millió ember tevékenykedik a máktermelő ágazatban. Az UNODC jelentése szerint tavaly a 34 tartományból csak hat volt teljesen mentes a máktermeléstől, és különösen Helmand déli tartományaiban, ahol egyre kiterjedtebbé váltak a talibán támadásai a kormány és a nemzetközi csapatok ellen, a tiltott máktermesztés immár 69 300 hektáron folyt.²²

Az Afganisztán-szakértők szerint hallani olyan érveket, amelyek szerint a tálibok semmit sem változtak, a mák termesztés betiltásával csak félre akarták vezetni a nemzetközi közösséget, hogy az elismerje az iszlamisták kormányát és enyhítse a szankciós nyomást. Többen azzal érveltek, hogy a drogtermelés és csempészet nagy részéért éppen a tálib vezetők felelősek, és a tilalom csak megduplázza felhalmozott készleteik árát.

²¹ <https://makronom.eu/2023/08/19/makronom-talibok-maktermesztes-heroinvalsag/>

²² UNODC, 2007.

Peters szerint a tálibok máktermesztési tilalma pusztán taktikai jellegű volt. A tálibok éppúgy kábítószer-kereskedők, mint iszlamista milicisták. A Korán prédikációját követve a tálibok látszólag ellenzik a kábítószer fogyasztását és termesztését.

„Afganisztán nem tud fennmaradni ópium nélkül. Ez egyik oldalról megöli Afganisztánt, miközben rengeteg embert tart életben”²³

3.1.2.2. Olajcsempészet

Az olajcsempészet egy másik üzlet, ahol a terroristák és a bűnözők kölcsönhatásba lép(het)nek egymással, de a legális intézményekkel is. A probléma elsősorban Thaiföld, Kína, Oroszország, Kambodzsa, Irán és Tanzánia vonatkozásában jelentkezik. Ezekben az országokban az olajcsempészek jelentős nyereséget keresnek, amelynek jelentős része belép a pénzmosási ciklusba. Az olajcsempészet a fegyverkereskedelemmel is összefügg.

3.1.2.3. Fegyverek és gyémántok kereskedelme

A kábítószer-kereskedelem mellett a fegyverkereskedelem és az illegális gyémántkereskedelem a terrorizmus finanszírozásának legfontosabb illegális forrásai közé tartozik

Az al-Kaida például jelentős szerepet játszott az afrikai drágakő-üzletben.

Eközben az illegális drágakő (gyémánt) kereskedelem klasszikus pénzmosási technikaként is megjelenik.

Az illegális fegyverkereskedelem megmutatja, viszonylag milyen könnyű hamis dokumentumok beszerzése, beleértve a végfelhasználói igazolásokat is. Az egyes országokra vonatkozó következtelen dokumentációs követelmények, valamint az államok és a kikötői hatóságok hatástalan ellenőrzése sok államban olyan környezetet teremtett, amelyben az illegális fegyverek átadásának eltitkolása nem igényel jelentős erőfeszítéseket.

3.1.2.4. A terrorista bevételek mozgatása

A nemzetközileg működő bűnözőknek és terroristáknak illegális tevékenységeik során pénzeszközeiket nemzetek és joghatóságok között kell mozgatniuk.

A kérdéskör szorosan összekapcsolódik a pénzmosás kérdésével, mivel a pénzmosás gyakran az illegális forrásokból származó pénz országok közötti mozgatásával történik, gyakran jelentős számú közvetítő állomáson keresztül.

A bűnözők és a terroristák alapvetően négyféleképpen oldják meg az illegális pénz országok közötti mozgatását.

- a (hivatalos) pénzügyi rendszeren keresztül (vagyis pénz vagy eszközök átutalása pénzügyi közvetítők, például bankok igénybevételével),
- a futárok általi fizikai mozgatás,
- a nemzetközi kereskedelmi rendszer használatával, és
- az úgynevezett „informális értékátviteli rendszerek” vagy „alternatív pénzáttalási rendszerek” (azaz Hawala), vagy - amint azt már fentebb említettük - jótékonyági szervezetek

A terrorizmus finanszírozásának megzavarása annál nehezebb, minél informálisabbak a továbbítás módjai.

Ebben az összefüggésben fontos hangsúlyozni, hogy az elektronikus fizetési eszközök közelmúltbeli elterjedése kettős hatást gyakorolt a terrorizmus finanszírozására és annak felderítésére. Az elektronikus rendszerek egyrészt megkönnyítik az egyes fizetési és átutalási

²³ Peters, 2009.

nyilvántartások felkutatását, és így felderítik a gyanús tranzakciókat. Másrészt, ha hiányoznak a lényeges információk (például az adóazonosítók és a tranzakciók címzettjei) rögzítésére vonatkozó következetes szabványok, a tranzakciók csak nehezen nyomon követhetők az elektronikus átutalások megnövekedett volumene és sebessége miatt.

a. Fizikai továbbítás készpénzfutárral

Abban az esetben, ha a terroristáknak ki kell kerülniük a pénzintézeteket a készpénz fizikai továbbítása vonzó lehetőség. A készpénzt gyakran nagy értékű árucikké alakítják át, mint például arany vagy drágakövek, annak érdekében, hogy csökkentsék a lebukás kockázatát.

A fizikai átutalást a Közel-Keleten és Dél-Ázsiában, valamint Afrikában használják a legszélesebb körben. Ezekben a régiókban a pénzalapú társadalmak még mindig elterjedtek, és az elektronikus banki rendszerek nem népszerűek.

Míg a pénz fizikai mozgata általában drágább az elektronikus átutaláshoz képest, vonzó módszerré vált a bűnözők és a terroristák körében, mivel az ellenőrzés valószínűtlenebb, mint a pénzmosás megelőzéséhez előírt átvilágítási gyakorlatot alkalmazó hivatalos pénzintézetekben.

b. Átadás a kereskedelmi szektoron keresztül

Az áruk kereskedelmét bűnözők és terroristák is használják az illegális pénz átutalása érdekében. Ebben az összefüggésben hangsúlyozzuk, hogy az elmúlt évtizedek során a nemzetközi kereskedelem jelentős növekedésen ment keresztül. Ezek a számok rámutatnak arra, hogy a gyanús pénzáttalások felderítése nehéz az ellenőrizendő tranzakciók száma miatt. Az illegális pénz továbbítása a kereskedelmi rendszeren keresztül a pénzmosás gyakran alkalmazott módszere, amit a terroristák is felhasználnak pénzeszközök átutalása érdekében.

c. Pénz továbbítás informális értékátviteli rendszerekkel

Az informális értékátviteli rendszereket vagy az „alternatív pénzáttalási rendszereket” a terrorista szervezetek előszeretettel használják a kényelem és a könnyű hozzáférés érdekében. Sőt, ezek gyakran vonzóbbak a gyengébb nyilvántartás és a kevésbé szigorú szabályozási felügyelet miatt sok régióban. A magas szintű névtelenség, valamint a kulturális okok szintén hozzájárulhatnak az informális pénzáttalások vonzerejéhez.

Ezek a rendszerek sokféle formában és néven előfordulhatnak, és sajátos regionális jellemzőket mutatnak. Széles körben elterjedt név, amely e rendszerek meghatározott változatát jelöli, a „Hawala (háztól házig)”.

A Hawala bankárok pénzügyi szolgáltatók, akik pénzügyi tranzakciókat licenc nélkül, tehát kormányzati ellenőrzés nélkül hajtanak végre. Készpénzt, csekket vagy más értékes árut (gyémánt, arany) fogadnak el egy helyen, és ennek megfelelő összeget fizetnek készpénzben vagy más díjazást egy másik helyen. A hivatalos bankokkal ellentétben a Hawala bankárok figyelmen kívül hagyják az ügyfelek azonosítására, nyilvántartásának vezetésére és a szokatlan ügyletek nyilvánosságra hozatalára vonatkozó kötelezettségeket, amelyek a hivatalos pénzügyi intézményekre vonatkoznak.

Az informális feketepiaci gazdaság szerves részét képező Hawala révén a földalatti bankárok biztosítják a pénzáttalást anélkül, hogy fizikailag vagy elektronikusan kellene mozgatniuk a pénzt. Amikor a tengerentúlon fizetést kell teljesíteni, a földalatti bankár felveszi a kapcsolatot a célországban futárral (személyes beszélgetés, e-mail, fax vagy telefon útján), tájékoztatva őt a részletekről. Annak érdekében, hogy a kedvezményezett megszerezze a pénzt, megkapja a származási ország földalatti bankárára utaló kódot. Egy ilyen rendszer szinte követhetetlen, mivel alig vagy egyáltalán nem hagy papíron vagy elektronikusan nyomot. A tranzakciós nyilvántartásokat, ha egyáltalán vezetik, csak a pénz leszállításáig teszik, azután megsemmisítik. Ha esetleg papír vagy elektronikus feljegyzések is rendelkezésre állnak, ezeket

gyakran eljáráásokban vagy olyan nyelveken írják, amelyek „de facto titkosítási rendszerként” szolgálnak.

Számos hagyományos kifejezés, például a Hundi (India) és a Fei-ch'ein (Kína) emlékeztet arra, hogy a Hawala bankrendszereket egymástól függetlenül fejlesztették ki a világ különböző részein.

Az alvilági bankok a pénzpiac minden eszközét jól ismerik és mindegyik „hangszeren” jól játszanak. A határidős devizaügyletektől a leszámítolásig minden lehetőséget kihasználják a profit növelése és a bűnös tevékenység folytatása céljából.

Az alvilági bankokkal szemben támasztott követelmények sokban hasonlítanak a legális pénzintézetekkel szembeni elvárásokhoz, csak itt minden sokkal szigorúbb, és a tévedések, hibák, valamint a „banktitok megsértése” végzetes következményekkel járhat és jár is.²⁴

A „földalatti banki tevékenységet” fenyegetésnek kell tekinteni a pénzmosás elleni intézkedések és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem hatékonyságára. Annak megakadályozása érdekében, hogy a földalatti bankárok biztonságos menedékké váljanak a bűnözők és terroristák számára, a nyilvántartás vezetésére, nyilvánosságra hozatalára vonatkozó szabványos előírásoknak kell vonatkozniuk rájuk is.

Ugyanakkor a Hawala bankügyleteknek évszázados múltja van, a rendszerben az alacsony jövedelmű rétegek és a migráns munkavállalók jobban bíznak, mint a hivatalos bankokban. Így a regisztráció vagy az engedélyezés révén történő szabályozás iránti erőfeszítések hatástalannak tűnnek, mert egyszerűen tovább fogja tolni a rendszert a föld alá, ami tovább bonyolítja a Hawala-tranzakciók ellenőrzésének amúgy is problematikus feladatát.

3.1.2.5. Kriptoaluta kereskedelem

Szintén a Hamas izraeli terrorista akciója hozta felszínre a finanszírozás egy modern, eddig ritkán használt megoldását, a kriptoaluta kereskedelem felhasználását a terrorista csoportok és tevékenységek finanszírozásában.

Elemzők szerint a kriptoaluták fontos szerepet játszottak az átfogó támadás pénzelésében Izrael ellen. A Hamast egy cseppet sem zavarta, hogy a nemzetközi bankrendszerből való kizárás fenyegeti, fenntartás nélkül fogadta a külföldről érkező támogatásokat, számlájára 41 millió dollár értékű virtuális pénz érkezett 2021 augusztusa és 2023 júniusa között a tel-avivi Bitok kriptoanalitikai cég szerint. Az Izrael elleni támadásban a Hamashoz csatlakozó Palesztin Iszlám Dzsihad harcosai további 93 millió dollárnyi kriptoalutát kaptak a londoni Elliptic elemzői szerint, ugyanakkor a gázai militáns csoportok némelyike kriptobányászattal is foglalkozik még több pénzre szert téve.

Az Al-Kassám Brigádok már 2019-ben arra kérte követőit, hogy bitcoinot küldjenek egy nyilvános posztban közzétett kriptoaluta számlára. Az Iszlám Állam 2020-ban csatlakozott a trendhez és végzett kriptoalutára alapuló tranzakciókat a fülöp-szigeteki sejtjük révén, de a szaúdiak vezette dzsihadista mozgalmak és az Al-Kaida is igénybe vette ezt a megoldást tevékenységének finanszírozására.

Az ENSZ becslése szerint a terrorizmus pénzeinek egyötöde származhat kriptoalutákból, ami azt jelzi, hogy egyelőre még nem ez a terrorizmus finanszírozásának legelterjedtebb formája, de mindenképpen számolni kell vele. Ugyanakkor az izraeli és amerikai hatóságok több esetben foglaltak már le kriptoalutát, illetve fagyasztottak be kripto számlákat, -tárcákat terrorizmushoz kapcsolódó tevékenység gyanúja miatt, együttműködve például a világ legnagyobb kripto tőzsdéjével, a Binance-szal, amely miközben együttműködik az izraeli hatóságokkal, maga is vizsgálat alatt áll, mivel közvetett, de jelentős szerepet játszott a

²⁴ Szendrei, 2010.

terrorizmus finanszírozásában. Az elmúlt években a hatóságok több tucat Hamashoz köthető, Binance-számlán tartott kriptovalutát próbáltak lefoglalni.

A Chainalysis blokklánc-elemző cég október 18-án egy olyan jelentést tett közzé²⁵, amelyben a kriptovaluták szerepével foglalkoznak a terrorizmus finanszírozásának tekintetében. Megállapításaik szerint a terrorizmus finanszírozása továbbra is elsősorban fiat eszközökkel történik és „túlértékelt mérőszámok és hibás elemzések láttak eddig napvilágot a terrorista csoportok kriptovaluta-használatáról.” Megállapításaik szerint a kriptovaluták kis szerepet játszanak a terrorizmus finanszírozásában. Léteznek azonban olyan csoportok, mint a Hamász, a Hezbollah és a Palesztin Iszlám Dzsihád, amelyek elfogadják kriptofelajánlásokat. Hozzáadték, hogy a terrorista szervezetek történelmileg hagyományos, fiatalpú eljárásokat használtak, és ez valószínűleg a jövőben is így marad, továbbra is a pénzintézetek, a hawala és a fedővállalatok tartoznak az elsődleges pénzügyi eszközeik közé. Véleményük szerint a kriptovaluták azért sem túl népszerűek a terroristák körében, mivel a blokklánc egy teljesen transzparens hálózat. Ez lehetővé teszi a kormányügynökségek és blokklánc-elemző cégek számára, hogy együttműködjenek egymással a terrorizmust finanszírozó tranzakciók azonosításában. Az elemzés szerint ezt a nyomon követést a készpénz esetében már jóval nehezebb megvalósítani.

Ezzel szemben kimutatható, hogy a szervezett bűnözés után napjainkban a terrorista csoportok egy része is a kriptovaluta-alapú elszámolás felé fordul. Motivációjuk hasonló, mint az „átlagos” bűnözők, bűnözői csoportok esetében, ugyanakkor hajlamosabbak stratégiai előnyök keresésére és kihasználására. Ebben kétségtelenül hatásos eszköz az állami felügyeleti szervek által nehezen ellenőrizhető pénzügyi eszközök használata, és vele a terrorszervezetek egyszerűsödő finanszírozása.

A kriptovalutákhoz kapcsolódó vélt (pszeudo)anonimitás jelenti az egyik legnagyobb vonzerőt a bűnös tevékenységet végzők számára, azaz, hogy szemben a nemzetközi bankrendszeren keresztüláramló tranzakciókkal, a kriptovaluták esetében közel lehetetlen visszakövetni az adott tárca tulajdonosát vagy a tranzakcióban részt vevők feleket. Szintén pozitívként élük meg a bűnözők a rendszer gyorsaságát és könnyű hozzáférhetőségét. Tulajdonképpen nem kell más hozzá, csak egy internetcsatlakozás és egy tárcaalkalmazás, amit letöltve és beállítva már küldhetők/fogadhatók is az utalások. Azokat semmilyen harmadik fél nem fogja validálni, így a pénzforgalom folyamatos és hatósági felügyelet nélküli. Az utalások pedig alig pár perc alatt célba érnek. A felhő segítségével könnyen mobilizálható a kriptovagyon, akár országok vagy földrészek között is. Ez utóbbi tulajdonsága miatt a nemzetközi illegális kereskedelemben ideális pénzközvetítőként használhatók olyan ügyletek kiegyenlítésére, amelyek egyébként felkeltenék az állami ellenőrzőszervek érdeklődését.

Bárki beállíthat például egy kriptodevizapénztárca-címet, anélkül, hogy át kellene esnie egy banki ellenőrzésen. A címek (nevek) mindössze betű- és számsorral vannak jelölve, ami azt jelenti, hogy az emberek személyazonosságuk felfedése nélkül küldhetnek és fogadhatnak kriptovalutát. A kriptovalutát megalapozó blokklánc-technológia ráadásul digitálisan, határokon átnyúlóan működik, vagyis azonnali fizetési rendszerként is használható. A kriptovaluta használói új és újabb módszerekkel igyekeznek eltakarni a nyomaikat, pénzeszközöket tőzsdékre vagy más cégekhez helyezhetik át, ahol nehéz lehet megkülönböztetni őket más ügyfelek eszközeitől.

A fentiek egy részét folyamatosan igyekeznek cáfolni a szakértők és blokklánc elemzők, azzal, hogy a közhiedelemmel ellentétben a kriptovaluta-tranzakciók nem névtelenek, ezek a leginkább nyomon követhető eszközök. Minden tranzakció rögzítésre kerül a blokkláncon, így bárki nyomon követheti az alapok mozgását. Következésképpen elkerülhetetlen azoknak a

²⁵ Chainalysis: Correcting the Record, <https://www.chainalysis.com/blog/cryptocurrency-terrorism-financing-accuracy-check/>

bűnözőknek a beazonosítása, akik a kriptovalutákat használják illegális tevékenységeikhez. A nagy kripto cégek együttműködnek a hatóságokkal a tranzakciók azonosításában és hangsúlyozzák a kriptovaluta ágazat képességét a bűncselekményekhez köthető felhasználás hatékony megakadályozására.

A kripto eszközök pénzmosás és terrorizmus finanszírozás céljára történő felhasználásának lehetőségét észlelve az Európai Unió pénzügyi ellenőrző szervek a pénzmosás elleni irányelvek kiterjesztését tervezik a kriptovalutákkal kapcsolatos ügyletekre is, hogy azok is megfeleljenek a leghigorúbb nemzetközi előírásoknak, mindenekelőtt a pénzmosást és a terrorizmusfinanszírozást globális szinten figyelő Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF) által kiadott ajánlásoknak.

Az egyre elterjedtebbé vált virtuális pénzeszközök és a kriptovaluták használata komoly kihívást jelent a pénzmosás elleni küzdelemben. Esetükben a bankok és az illetékes intézmények hagyományos ellenőrzési formái a pénzmozgások és szolgáltatások tekintetében nem használhatók, ráadásul ezek a pénzügyi termékek az interneten keresztül bárhol elérhetőek a világban.

A hatályos szabályozás átdolgozásának célja, hogy kötelezővé tegye a kriptoeszköz-szolgáltatók számára, hogy az általuk végzett kriptoeszköz-átutalások kezdeményezőire és kedvezményezettjeire vonatkozóan bizonyos adatokat gyűjtsenek és hozzáférhetővé tegyenek. Ez biztosítani fogja a kriptoeszköz-átutalások nyomonkövethetőségét annak érdekében, hogy könnyebben azonosítani lehessen és le lehessen tiltani az esetleges gyanús ügyleteket.

Lehetővé fogja tenni, hogy az EU kezelni tudja az ilyen új technológiákhoz kapcsolódó pénzmosási és terrorizmusfinanszírozási kockázatokat, egyúttal összeegyezteti egymással a versenyképességet, a fogyasztó- és befektetővédelmet, valamint a belső piac pénzügyi integritásának a védelmét.

A tervezett szabályozás előírja, hogy a kezdeményezőre vonatkozó információk teljes körének kísérlnie kell a kriptoeszközök átutalását, függetlenül az ügylet tárgyát képező kriptoeszközök összegétől. Külön előírások vonatkoznak majd a kriptoeszköz-szolgáltatók és az önállóan kezelt tárcák közötti kriptoeszköz-átutalásokra.

A teljes kriptoágazatot a pénzmosás elleni küzdelemre vonatkozó uniós szabályok hatálya alá vonja, megszünteti az anonim kriptopénztárcák használatának lehetőségét és valamennyi kriptoeszköz kereskedési lehetőséget kínáló szolgáltatót kötelezi az ügyfelek átvilágítására. Emellett lehetővé teszi majd a kriptoeszköz transzferek, például a Bitcoin-tranzakciók nyomon követhetőségét is.

A pénzügyi szolgáltatók pénzmosás megelőzési szempontú felügyelete tekintetében további jelentős változást jelent majd az új önálló pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemért felelős uniós hatóság (AMLA) tervezett felállítása²⁶ is, amely egyrészt átveszi az Európai Bankhatóság pénzügyi rendszer pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzése kapcsán folytatott összehangoló és szabályozói tevékenységét, illetve a pénzmosás elleni kérdésekben az unióban működő egyes pénzügyi szolgáltatók feletti közvetlen felügyeleti hatáskörrel is felruhazzák.

A pénzmosás és terrorizmus finanszírozás elleni EU-szintű keretrendszer megerősítésének másik fontos eszköze, hogy a javaslat szerint az eddig irányelvi alapokon nyugvó szabályok egy részét rendeletben rögzítenék. A rendeleti szabályozás bevezetése kiküszöböli az egyes tagállamok általi átültetés közötti különbségeket és biztosítja, hogy a pénzügyi szolgáltatókra a pénzmosás megelőzés területén az EU teljes egészében egyszilárd alapvető követelmények vonatkozzanak. Ezek közé tartoznak például az ügyfél-átvilágításra, a tényleges tulajdonosokra és a kiemelt közszereplőkre, a kötelezett szolgáltatók belső eljárásaira, valamint a gyanús tranzakciók bejelentésére vonatkozó előírások.

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0421&from=LT>

A rendelet azonban nem csupán magasabb szintre emeli és pontosítja az irányelv bizonyos szabályait, hanem számos újdonságot is tartalmaz. A pénzügyi technológiák fejlődési tendenciáira válaszolva a pénzmosás megelőzési szabályok hatályát kiterjesztenék a kriptoeszköz-szolgáltókra és a közösségi finanszírozási (crowdfunding) szolgáltókra, ami azt jelenti, hogy ezen szolgáltatók is kötelesek lesznek például az ügyfél-átvilágítás szabályainak alkalmazására.

A tervezet arról is rendelkezik, hogy a pénzügyi intézmények és a kriptoeszköz-szolgáltatók a jövőben nem vezethetnek anonim számlákat vagy kriptopénztárcákat. A meglévő névtelen számlák és kriptopénztárcák további felhasználása csak azok tulajdonosainak és kedvezményezettjeinek ügyfél-átvilágítása után lesz lehetséges.

3.1.3. Legális tevékenység

A terrorszervezetek legális eszközökkel is szerezhetnek forrásokat. Az egyik legegyszerűbb példa erre egy szervezet tagja, aki törvényes fizetését a szervezet javára használja fel, akár adományozva, akár anyagokat vásárolva a csoport számára. Sőt, a terrorszervezetek törvényes vállalkozásokat is létrehozhatnak az eszközök megszerzésének módjaként.

Egy ismert példa erre az Al-Kaida tulajdonában lévő mézboltok a Közel-Kelet-szerte, amelyek nemcsak törvényes jövedelemforrást biztosítottak, hanem a mézszállítmányokat fegyverek, pénz és kábítószer forgalmazására is használták. Lashkar-e-Taiba törvényes vállalkozásokat is birtokol az élelmiszer-termelési ágazatban, például a halgazdaságokat és a mezőgazdasági termőföldeket, de az egészségügyi szektorban is, például a kórházakban és a mentőszolgálatokban vannak érdekeltségeik.

Sok esetben a terrorista csoportok legális vállalkozásokat alapítanak, amelyek célja nem elsősorban a legális bevételek növelése. E vállalkozásoknak inkább illegális tevékenységeket kell lefedniük, vagy pedig munkahelyet biztosítanak a terrorista csoportok tagjainak. Az al-Kaida csoportot többek között a következő vállalatok alkotják: Afrikában a „Wadi al Aqiq” holding, szudáni építőipari cég, az „Al Hiraj” struccfarm és garnélahalász csónak Kenyában. A Közel-Keleten az al-Kaida részesedéssel rendelkezik az As-Shamir Iszlám Bankban, nagy török erdőkből, valamint tádzsikisztáni mezőgazdasági üzemekben. Európában és az Egyesült Államokban az al-Kaida terroristák holdingtársaságokkal, kockázati tőke-társaságokkal, bankokkal és import-export társaságokkal rendelkeznek. Ezenkívül a portfólió londoni, párizsi és francia ingatlanokat is tartalmaz például Riviérán, tejüzemet Dániában fa- és papíripar érdekeltséget Norvégiában, és kórházi felszerelés gyárat Svédországban.

Ezen szolgáltatások révén a terrorszervezet alapvető szükségleteket biztosít a lakosság számára, ott, ahol a kormány nem mindig képes megfelelően teljesíteni. Ez megteremt a legitimitás érzését a csoport számára, és közelebb hozhatja az embereket a szervezet ügyéhez.

A legális vállalkozásokon keresztüli forrásbevonás biztonságos forrás a terrorszervezetek számára, mivel bevételeik legális, ez eltereli az állam figyelmét. Ha azonban a vállalkozás pénzügyeit ellenőriznék, ez a pénzeszközök, az átutalások és a kiadások ügyes leplezését igényli. Ezenkívül ahhoz, hogy a legális tevékenység fenntartható forrásokat biztosítson, magas szintű szakértelemre van szükség, és a szóban forgó vállalkozás (valódi) versenynek lehet kitéve, és mint ilyen kevesebb hasznot hozhat, mint az illegális tevékenységek, amelyek nagyobb haszonkulcsot tesznek lehetővé.

3.1.4. Népi (lakossági) támogatás

A pakisztáni székhelyű terrorszervezetek közös bevételi forrása a népi támogatás. Az olyan csoportok, mint a Lashkar-e-Taiba és a Jaish-e-Mohammed, a velük köztudottan szimpatizáló

lakosságot - köztük a diaszpórát is - adományok gyűjtésére céloznak meg, és jótékonyági alapítványokat használnak fel a terrorizmushoz szükséges alapok összegyűjtésére.

A vallási finanszírozás fontos szerepet játszik a muszlim világban. Létezik egy „Korán adó”, amely általában a gazdagok által a szegényeknek nyújtott támogatásból áll, amelyet a gazdag emberek gyakorlatilag kötelesek fizetni az iszlám közösségen belül. Ezenkívül a jótékonyági szervezetek nagyon fontos részét képezik a muszlim törvényeknek és hagyományoknak.

Azt állítják, hogy az al-Kaida kihasználta ezeket az egyezményeket és pénzeket gyűjtött például a mecsetek és az iszlám központok gyűjtőládáin keresztül. Hasonlóképpen, úgy tűnik, a mecsethálózat pénzügyi támogatást nyújt a dzsihád számára.

„A mecsethálózat ugyanolyan hatékony, mint valaha, és továbbra is az a fő eszköz, amelyen keresztül az iszlamista szervezetek, országok, fegyveres csoportok és támogatóik összekapcsolódnak és üzletet folytatnak egymással”.

A LeT különféle ágainak felhasználása a jólét kiaknázására, a terrorista műveletek lebonyolítására és a legitimitás megszerzésére egy összefonódott hálót hoz létre, amely még bonyolultabbá teszi a források felkutatását a szervezet felé és onnan kiindulva. A pénzt a legegyszerűbb módon lehet összegyűjteni, például adományládák elhelyezésével irodákban és üzletekben, vagy nyilvános összejöveteleken. Ez nemcsak a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos elszámoltathatóságot vonja maga után, hanem rávilágít a LeT beágyazott képességére is, hogy az embereket ügyükhöz gyűjtse, egészen addig a pontig, hogy jövedelmük egy részét szívesen felajánlják számukra. Ez nemcsak Dél-Ázsiában fordul elő, hanem más részeken a dél-ázsiai diaszpóra között is a világban, Európában is. Az Egyesült Királyság különösen kiszolgáltatót ennek nagy pakisztáni közösségének köszönhetően. Például, amikor 2005-ben egy pusztító, 7,1-es erősségű földrengés érte a Pakisztán által irányított Dzsammut és Kasmirt, a nagy-britanniai diaszpóra 5 millió fontot ajánlott fel a pakisztáni jótékonyági szervezeteknek segélyezésre. A későbbi vizsgálatok kimutatták, hogy a gyanútlan polgárok által felajánlott pénzeszközök legalább felét elosztották a LeT cselekményeinek finanszírozására. Nem a nagybritanniai dél-ázsiai diaszpóra az egyetlen külföldi adományforrás a LeT számára. Szaúd-Arábia, amely segíti a „szaúdi-wahabbi politikai és vallási befolyást a szunnita muszlim világban”, és az Öböl többi államáról is ismert, hogy segítséget nyújt a LeT karitatív szárnyainak.

Egy másik esetben az európai adományokat Koszovóban, Csecsenföldön és a palesztin területeken harcoló muszlimok támogatására és az „iszlám oktatás” finanszírozására fordították.

Az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma nyomozást folytatott egy bostoni magántőke-társasággal kapcsolatban, amely dollár százmilliókat kezelt az európai és a közel-keleti muszlim befektetők számára, és kapcsolatban állt egy svájci befektetési csoporttal, amely az amerikai hatóságok gyanúja szerint az iszlamista szélsőségesek finanszírozásában játszik szerepet.

Támogatókon keresztüli forrásszerzés veszélyes legitimitásérzetet ad a terrorszervezetek számára. Ez akkor hangsúlyozható, ha a terrorszervezet, például Lashkar-e-Taiba, párhuzamosan jóléti szolgálatokat hoz létre támogatóik ellátása érdekében, ott ahol a kormány ezt elmulasztja.

A népi támogatás azonban nem mindig tekinthető megbízható és állandó jövedelemforrásnak. Az adományozott összegek a nemzetgazdaság állapota alapján ingadozhatnak, és a szervezetről közvéleményben kialakult kép befolyásolhatja az emberek viselkedését és aktivitását. Ha támogatói elégedetlenek vele, akkor dönthetnek úgy, hogy abbahagyják az adományozást, vagy kevesebbet adakoznak, ami azt jelenti, hogy a csoport nem biztos, hogy készen áll terrorista tevékenységeinek végrehajtására, mind pénzügyi szempontból, mind attól tartva, hogy elveszíti támogatási bázisát. Ha azonban a közvélemény felháborodását fejezi ki egy kérdésben, és cselekvésre szólít fel a terrorszervezet nevében, az fokozhatja a szervezet működését. Ezenkívül

egy csoport versenyezhet másokkal ugyanazon támogatási bázisért, ezért ez befolyásolhatja működésüket is.

3.1.5. NGO-k

Az NGO-knak és jótékonyági szervezeteknek nyújtott adományok a legtöbb országban teljesen legálisak. Valójában azonban akkor merülnek fel problémák, ha az NGO-k egyes célkitűzései nem legálisak, vagy nem kapcsolódnak a legálisan kapott pénzeszközök céljaihoz és azokat illegális tevékenységekhez használják fel.

A non-profit szervezetek általános jellemzője, hogy tevékenységüket a közjó előmozdítása érdekében, és nem üzleti, esetlegesen hatalmi haszonszerzés céljából végzik. A non-profit szervezet gyűjtőfogalom, amely magában foglal gazdasági társaságokat, érdekképviselőt ellátó szervezeteket, köztisztviselőket, egyesületeket és klasszikus civil szervezeteket egyaránt.

A non-profit szervezeteket, jóllehet számos szakterületen és államban végzik tevékenységüket, összeköti a közérdekű munkavégzés. A közérdekű tevékenység célja többek között az állami és önkormányzati szolgáltatások kiegészítése, illetve fejlődő országokban sok esetben állami feladatokat is átvesznek, kiváltképpen az egészségügyi és szociális rendszer területén.

A non-profit szervezetek szükségességét mi sem jelzi jobban, mint hogy mára többen is globális szinten végzik tevékenységüket, ezzel emberek millióinak nyújtanak hiánypótló segítséget, ilyenek például a Vöröskereszt, a Greenpeace vagy a World Wildlife Fund. Olyan szervezetek, mint az Oxfam, a Human Rights Watch, Amnesty International, vagy az Orvosok Határok Nélkül kellő befolyással rendelkeznek ahhoz, hogy elképzeléseiket átültessék akár államok, akár olyan nemzetközi szervezetek szakpolitikájába, mint az ENSZ és szakosított szervei, vagy a Nemzetközi Büntetőbíróság.

A közérdekű tevékenységet ezen szervezetek esetében senki sem vitatja, azonban számos olyan kezdeményezés is napvilágot látott, amelyek látszólag nemes célokkal felvértezve magukat, valójában politikai, hatalmi, illegális gazdasági, vagy az adott ország berendezkedésének megdöntésére irányuló tevékenységet végeznek.

A non-profit szervezet gyűjtőfogalom, amely attól különböztethető meg más egyéb szervezettől, hogy közérdekű tevékenységet végez valamely társadalmi szükséglet mentén, és nagy számban vannak jelen önkéntes segítők.

A klasszikus civil szervezetek/nem kormányzati szervezetek (*non-governmental organisation*, NGO) az államok kormányaitól függetlenül működnek.

Országokként természetesen jelentősen eltér a civil szervezetek száma, a nemzetgazdaságban kimutatható részesedésük, az általuk foglalkoztatott munkavállalók és önkéntesek száma, illetve a felajánlások mértéke is.

Tevékenységi körük szerteágazó lehet, szociális ellátás, jogvédelem, környezetvédelem, humanitárius célok, egészségügy, településfejlesztés, gazdasági érdekképviselő, politikai tömörülés stb.

A civil szervezetek elsődlegesen non-profit jelleggel működnek, azaz létrehozásukat valamely politikai cél elérése vagy társadalmi szükséglet indokolja, semmint a gazdasági haszonszerzés. A civil szervezetek közhasznú tevékenységük megvalósítása érdekében végezhetnek gazdasági tevékenységet, a civil szervezetek finanszírozása azonban elsősorban tagdíjakból, alapítvány esetében az alapító befizetéséből, adományokból, esetlegesen a központi államigazgatási szervektől vagy önkormányzatoktól kapott támogatások, illetve pályázati források mentén történik.

A civil szervezetek támogatásának egy részét a külföldről érkező támogatások adhatják.

A non-profit szervezetek közérdekű tevékenységét három kategóriába érdemes besorolni. Az első kategóriába tartoznak mindazon szervezetek, amelyek legjobb tudásuk szerint igyekeznek közérdekű tevékenységet ellátni a hatályos jogszabályoknak megfelelően. A második

kategóriát azon szervezetek képezik, amelyek ugyan betartják a jogszabályokat, ugyanakkor külföldi érdekebecsatornázást is végeznek egyidejűleg, több esetben a regnáló kormányzattal szembemenve. A harmadik kategóriát a fedőszervezetként működő non-profit szervezetek jelentik, amelyek titokban pénzmosással és terrorizmus-finanszírozással összefüggő tevékenységet folytatnak.²⁷

Az Európai Unió együttműködik a civil szférával a szervezett bűnözés és pénzmosás elleni harcban, mivel a terepen dolgozó non-profit szervezetek releváns információkkal rendelkezhetnek társaik tényleges tevékenységeiről. Az uniós intézmények támogatják a non-profit szervezetek igényeit, és a jogszabályi környezet alakításával igyekeznek ellehetetleníteni a csak fedőszervezetként működő NGO-kat. Ugyanakkor a fejlődő országokban, ahol a pénzmosási szabályoknak való megfelelés nem elsődleges szempont egy NGO életében, a bűnszervezetek a non-profit szervezeteket is felhasználhatják az illegális bevételeik tisztára mosására. A terrorista szervezetek számára a gazdasági erőforrások egyik becsatornázási lehetősége vállalkozások és non-profit szervezetek bejegyzése.

A non-profit szervezetek mindazonáltal kettős szereppel működhetnek, egyfelől lehetőség nyílik a fent ismertetett módon pénzmosás útján bevételekre szert tenni, másfelől a non-profit szervezetek több fejlődő államban a lakosság szociális szükségleteit is igyekeznek kielégíteni, mivel a központi kormányzatnak sem tényleges hatalma, sem elegendő erőforrása nincsen a szociális és egyéb rendszerek fenntartásához.

Egyiptomban a Muszlim Testvériség politikai és vallási céljai elérése érdekében a kezdettől fogva oktatási tevékenységet is végez, amely nagyban hozzájárult az írástudatlanság visszaszorításához. A Muszlim Testvériség több évtizedes tevékenységével modellszervezetté vált, hiszen sikeresen ötvözte politikai céljait szociális és egyéb programjaival, amelynek köszönhetően rövid időn belül nagy népszerűsége telt szert. Nem meglepő, de az egyiptomi politikai közélet meghatározó szereplőjévé vált, az „Arab tavasz” következtében kialakuló politikai változások nyomán pedig az általa létrehozott Szabadság és Igazság Pártja soha nem látott támogatottságnak örvendett. 2013-ban azonban a Muszlim Testvériséget betiltották, majd terrorista szervezetnek bélyegezték.

A fejlődő országok többségében, így a korábban hivatkozott észak-afrikai és közel-keleti régióban is, közös jellemző, hogy a központi kormányzat nem gyakorol tényleges hatalmat az ország teljes területe felett. A hatalmi vákuumot politikai, militáns és terrorista szervezetek töltik fel, és az állami feladatok átvállalásával meghatározó támogatottságra tudnak szert tenni. Az átfogó programokhoz nyilvánvalóan jelentős gazdasági erőforrásokra van szükség, amelyet sok szervezet nem képes realizálni, így marad a megfélemlítés és fegyveres alakulatok felállítása vagy éppen az NGO-k tevékenységének engedélyezése.

A libanoni politikai és társadalmi közeg diverzitása egyidejűleg több jótékonyági szervezetet is arra sarkallt, hogy a saját közösséghez tartozóknak segítséget nyújtson. A leghíresebb szervezett ezek közül a Hezbollah, amely párhuzamos államként működik, politikai tevékenységet végez, szociális szolgáltatásokat nyújt, és ahogy a szíriai polgárháború kapcsán látható volt, képes arra, hogy határon átnyúló katonai támogatást nyújtson egy másik államnak, vagy éppen támogassa a Hamast a Gázai övezetben. A Hezbollah először 1992-ben mérettette meg magát az országos választáson, és azóta a mainstream politikai élet releváns szereplője. Teheti mindezt úgy, hogy az Egyesült Államok és az Európai Unió terrorista szervezetként tartja nyilván.

Számos olyan non-profit szervezet is működik akár a fejlett, akár a fejlődő országokban, amelyek egyidejűleg közérdekű tevékenységet végeznek, ugyanakkor kiveszik a részüket fegyveres konfliktusokból, katonákat képeznek ki, vagy terrorakciók kivitelezéséhez nyújtanak kiképzést.

²⁷ Tóth, 2018

A pénzmosással és terrorizmus-finanszírozással kapcsolatos kockázatok felderítésének egyik területét a non-profit szervezetek képezik. A non-profit szervezetekkel, szűkebb értelemben a klasszikus civil szervezetekkel felmerülő kockázatok és fenyegetettségek feltárása interdiszciplináris megközelítést igényel. Egyfelől a jogszabályokhoz illeszkedő és átlátható gazdálkodás a gazdasági biztonság megteremtését szolgálja, másfelől a közérdekű és önszervező módon végrehajtott tevékenység a demokratikus berendezkedések egyik fő tartópillére, amely politikai biztonságként is értelmezhető. A civil szervezetek összességében a társadalom tagjai önszerveződésének, érdekei artikulálásának, valamint becsatornázásának leképződése. Amennyiben a non-profit szféra „sérül”, azaz általános jelenséggé válik a bűnelkövetés, korrupció, a fennálló hatalmi berendezkedés megdöntésére irányuló kísérletek, az kihatással van a gazdasági biztonságra, a nemzetbiztonságra és a politikai biztonságra egyaránt. Éppen ezért a non-profit szféra pénzmosással és terrorizmus-finanszírozással kapcsolatos kockázatainak feltárása minden állam elemi érdeke.²⁸

4. A terrorszervezetek elsődleges kiadásai

Nemzetközi felmérések szerint a globális terrorista csoportokhoz tartozó harcosok 86% -a Dél-Ázsiában található. A terrorszervezetek térségben való elterjedése minden bizonnyal megmagyarázza ezt a magas számot, ez azonban azt jelenti, hogy ezeknek a csoportoknak anyagilag támogatniuk kell tagjaikat. A fizetések, a kommunikáció, az élelmiszerek és a gyógyszerek önmagukban a terrorszervezet elsődleges kiadásai közé tartoznak. A felmérések szerint a Lashkar-e-Taiba hozzávetőlegesen 40-120.000 harcost tartalmaz, a Jaish-e-Mohammed körülbelül 75.000, a tálibok pedig nagyjából 25-60.000 főt számlálnak. Csatlakozni egy terrorszervezethez és fizetést kapni érte, nagyon vonzó azokban a régiókban, ahol a munkahelyek biztonsága viszonylag alacsony, és a szegénység tombol. A tagok számára az anyagi vonzerőt azonban fenn kell tartani, különösen azokban az esetekben, amikor egy másik csoport is megjelenik, és fegyveresek toborzására törekszik. Ez akkor volt tapasztalható, amikor az Iszlám Állam (IÁ) 2015-ben megjelent Afganisztánban, és elégedetlen tálib tagokat és civileket toborozhatott azzal, hogy havi fizetésüket megközelítőleg 500 USD (a kormány katonái bérének háromszorosa) kínálta fel. Abban az időben az IS becslések szerint egymilliárd dollárt halmozott fel, főleg fejlett pénzügyi mechanizmusai révén, amelyek szorosan hasonlítottak egy szervezett bűnözői csoport tevékenységéhez. Ez a horribilis költségvetés megnehezítette a versenyt a tálibok számára, akik becsült költségvetése 400-500 millió dollár.²⁹ A harcosok kifizetésén kívül néhány terrorszervezet havi kártérítést is biztosít a „vértanúk” családjainak, például a tálibok és a Lashkar-e-Taiba.

Természetesen az ilyen csoportok számára a legfontosabb kiadások továbbra is a tényleges terrorista tevékenységeik költségei maradnak. Ugyanakkor ezek a költségek továbbra is viszonylag alacsonyak.

A terrortámadások közvetlen költségei a támadások során felhasznált anyagokra és termékekre vonatkoznak, azaz járművekre, bombagyártó alkatrészekre, térképekre vagy megfigyelési anyagokra. Ezek a közvetlen költségek elképesztően alacsonyak, különösen akkor, ha összehasonlítjuk az infrastruktúra, az emberi élet és a támadások által okozott társadalmi kárral, pusztítással.

A dél-ázsiai terrorszervezetek általában lőfegyvereket vagy robbanóanyagokat használnak a terrorcselekmények elkövetése során. Természetesen a fegyverek költségei a terrortámadások

²⁸ Tóth, 2018.

²⁹ EFSAS, 2019.

gyakoriságával arányosan nőhetnek, de sok csoport bebizonyította, hogy pusztító támadások végrehajtásához nem szükséges kifinomult fegyverzet.

Így a terrorista támadások közvetlen költségeinek fedezésére szolgáló pénz előteremtésében és mozgásában gyakran nincs szükség kifinomult rejtőzködési eszközök alkalmazására és a nyomok elfedésére.

A terrorszervezetek másik jelentős kiadása a **toborzás és a képzés**.

Az operatív személyzet ideológiai és gyakorlati képzése egyaránt kulcsfontosságú befektetés a terrorista szervezetek számára. Ezért fontos a képzés és az ehhez kapcsolódó utazások engedélyezése és finanszírozása, és ez jelentős pénzügyi eszközöket igényelhet. Még a nagyobb hálózathoz való kapcsolódás nélkül, önállóan működő terroristák is, a támadásokat megelőzően kiképzésre vagy egyéb „indoktrinációs³⁰” formákra utaztak.

Finanszírozásra van szükség a támogató környezet kialakításához, új személyek toborzásához is, terjeszteni kell az ideológiát a lakosság nagyobb csoportjai körében. Ebben az összefüggésben a terrorista szervezetek finanszírozást nyújthatnak olyan támogató jótékonyági szervezeteknek vagy médiának, amelyek cserébe kedvező tudósítást nyújtanak.

Egyes terrorista csoportok kapcsolatban állnak jótékonyági szervezetekkel a magas kockázatú területeken vagy a világ fejletlen részein, ahol nem léteznek állami szociális jóléti rendszerek. Ezekben a területeken a terrorista szervezetek a lakosságot támogató jótékonyági szervezetek finanszírozásával nyerhetik el az állami támogatást. Másrészt a terrorista csoportok más forrásokból származó pénzügyi eszközöket is felhasználhatnak a meglévő és kapcsolt jótékonyági szervezetek számára saját terrorista céljaikhoz.

A terrorista szervezetek közéleti és társadalmi jóléti részvételük mellett a tömegtájékoztatási eszközöket is gyakran használják ideológiájuk népszerűsítésére. Az olyan terrorista csoportok, mint az al-Kaida, például videók közzétételével gyakran manipulálták a televíziót. Sőt, gyakorlatilag minden terrorista szervezetnek van toborzási weboldala, amely elősegíti ideológiáját és igazolja az általuk alkalmazott erőszakos megközelítést, például az öngyilkos merényleteket. Kiemelkedik ezen a területen az Iszlám Állam internetes jelenléte, akik már nagyon tudatosan használták üzeneteik célba juttatására a modern közösségi oldalak adta lehetőségeket (Twitter, Facebook, Youtube).

A követők folyamatos áramlása biztosítja a csoport növekedését és túlélését, de megköveteli, hogy fektessenek be az újoncok képzésébe, legyen az vallásos vagy harci kiképzés. Ez megmagyarázza, hogy a tálibok, a LeT és a JeM mind Madrassákat (vallási oktatási intézményeket) működtetnek Pakisztánban és Afganisztánban, amelyeket többnyire adományok támogatnak. Ez kettős lehetőséget jelent a terrorista szervezetek számára, először is, a madrassa adományait el lehet terelni terror cselekményekre, másrészt az összegyűjtött pénzeszközöket a hallgatók kiképzésére is fel lehet használni.

Az ilyen szegénységtől sújtott régiókban a madrassák által kínált ingyenes iskoláztatást tekintik az oktatás megszerzése egyetlen lehetséges eszközének. Becslések szerint csak Pakisztánban 4,1 millió fiatal vesz részt az ország egész területén elterjedt ezernyi madrassában. Ezeknek a madrassáknak a többsége teljes egészében a kormány ellenőrzése nélkül működik, és magánfinanszírozású, ami valójában utat teremt a radikalizálódáshoz, mivel a terrorista szervezetek által vezetett madrassák jól felszereltek és felkészültek a radikális iszlamista ideológia terjesztésére. A madrassák hallgatói, miután be vannak avatva, biztosítják a terrorszervezetek utódgenerációját. A madrassák jelentős befolyásra tettek szert Dél-Ázsiában, különösen Pakisztánban, azonban az ilyen intézmények terrorszervezetek általi irányítása felnagyítja radikalizálódás fenyegetését és állandósítja a terror körforgását. A pakisztáni kormány 2019 áprilisában bejelentette, hogy 30 000 madrassát kíván kormányzati irányítás alá

³⁰ Befolyásolt tanítás. Valamilyen politikai célnak vagy eszmének alárendelt céltudatos (elő)nevelés. Katonai értelemben: Pszichológiai alapú kiképzés a katonák részére.

vonni, de a vallási szemináriumok állami átalakítása irányába tett ilyen erőfeszítéseket a madrassák vezetői elutasították.

Közös finanszírozás

Azok a terrorista szindikátusok, akik egy nagyobb hálózat részét képezik, és közös ideológiai vagy vallási célokkal rendelkeznek, hajlamosak lehetnek finanszírozni a hálózat többi tagját. Így felmerülhetnek más terrorista csoportok támogatásának költségei is.

A fent tárgyalt különféle finanszírozási követelmények azt dokumentálják, hogy a támadások végrehajtásának alacsony közvetlen költségei nem elegendők a terroristák finanszírozási igényének mutatójaként.

5. Összegzés

A terrorizmus finanszírozásának megfelelő kezelése érdekében - eltekintve a terrorizmus elleni bűncselekmények hatékony üldözését célzó törvények elfogadásától - a terrorizmus finanszírozásának jobb kivizsgálása, megelőzése és büntetőeljárás alá vonása érdekében nemzetközi együttműködést kell érvényesíteni. Ugyanakkor egy olyan régiókban, mint Dél-Ázsia, vagy a Közel-Kelet a regionális feszültségek és az összetett geopolitika hihetetlenül megnehezíti a nemzetközi együttműködést, gyengítve ezzel a terrorellenes finanszírozási intézkedések hatását.

A terrorszervezetek pénzügyi lehetőségeinek csökkentése az egyetlen módja annak, hogy megakadályozzuk a terrorszervezetek terjedését, radikális ideológiájuk terjesztését és erőszakos tevékenységük megjelenését.

Úgy tűnik azonban, hogy egyelőre a dél-ázsiai terrorista csoportok képesek pénzügyileg boldogulni, és mindaddig folytat(hat)ják tevékenységüket, amíg vannak olyan államok, amelyek szárnyaik alá veszik őket, hogy „stratégiai eszközként” használhassák őket politikai érdekeiknek megfelelően.

Felhasznált irodalom:

Bebesi, Zoltán: **Kábítószer-bűnözés és terrorizmus.** Doktori értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 2009.

Dely, Péter: **Kábítószer és kábítószer-bűnözés Afganisztánban** DOI: 10.38146/BSZ.2016.3.1

Erlande, M.B.: **Terrorist financing**, New York: Nova Science Publishers, 2006

Freeman, Michael: **Financing terrorism: Case studies**, International Journal, 2013/68. 2. szám pp. 407-409.

Forest, J.J.F.: **Teaching terrorism**, Lanham, MD: Roman & Little Field Pub., 2006.

Gál, István László - Dávid, Ferenc: **A terrorizmus büntetőjogi oldala: a terrorcselekmény és terrorizmus finanszírozása**, Belügyi Szemle 2015/7-8. szám, 63. évfolyam, DOI: 10.38146/BSZ.2015.7-8.4

Greenberg, M.R.: **Terrorist financing: Report of an independent task force sponsored by the Council on Foreign Relations**, New York: Council on Foreign Relations, 2002.

Jacsó, Judit: **A pénzmosás elleni küzdelemről szóló új javaslatcsomag - Különös tekintettel a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem Hatóságára**, In: Koltay, András; Gellér, Balázs (szerk.) Jó kormányzás és büntetőjog : Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára, Budapest, Magyarország : Ludovika Egyetemi Kiadó (2022) 608 p. pp. 307-319. , 13 p.

Kenéz Dávid: **A blokklánc technológia a pénzmosással szemben**, DOI: 10.14267/VILPOL2023.04.07

Király, Péter Bálint: **A blokklánc, mint a terrorizmus finanszírozásának új eszköze**, In: Miskolczi, Bodnár Péter (szerk.) XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, Budapest, Magyarország : Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2019) 481 p. pp. 165-178. , 14 p.

Király, Péter Bálint: **A terrorizmus finanszírozásának új eszközei: A blokkláncok és a kriptovaluták**, In: Bartkó, Róbert (szerk.) A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Budapest, Magyarország : Gondolat Kiadó (2019) 198 p. pp. 151-166. , 16 p.

Korinek, László: **A terrorizmus**, Belügyi Szemle 2015/7-8. szám, 63. évfolyam, DOI: 10.38146/BSZ.2015.7-8.1

Korinek László: **A terrorizmus**, In: Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. CompLex Kiadó, Budapest, 2006, 447. o.

Kőhalmi, László: **Gondolatok a vallási indíttatású terrorizmus ürügyén**, Belügyi Szemle 2015/7-8. szám, 63. évfolyam, DOI: 10.38146/BSZ.2015.7-8.3

Lehto, M.: **Indirect responsibility for terrorist acts: Redefinition of the concept of terrorism beyond violent acts**, Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

MacLeod, L.S., Thomson, O.C.: **New terrorism issue**, New York: Nova Science Publishers, 2009.

Malik, M.A.: **Bankers' guide on anti-money laundering initiatives and legislation, with special reference to terrorism financing**, Lahore: Mckay Corporate Institute, 2003

Mardini, R.: **Volatile landscape: Iraq and its insurgent movements**, Washington, DC: The Jamestown Foundation, 2010

Mendelsohn, B.: **Combating jihadism: American hegemony and interstate cooperation in the War on Terrorism**, Chicago; London: The University of Chicago Press, 2009

Mezei, Kitti: **A kriptovaluták kihívásai a büntető anyagi és eljárási jogban**, DOI 10.26521/Profuturo/1/2019/3906

Peters, G.: **Seeds of Terror: How Heroin Is Bankrolling the Taliban and al Qaeda**, Thomas Dunne Books; First Edition, 2009., ISBN 9780312379278

Quiñanola, Allan: **Anti-Terrorist Financing Regime After Bin Laden: A Neo- Liberal Assessment**, USC Graduate Journal, 2011/28, pp. 89-99

Szendrei, Ferenc: **A pénzmosás**, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, 2010.

Tollitz, N.P.: **Saudi Arabia: Terrorism, U.S. relations and oil**, New York: Nova Science Publishers, 2005

Tóth, Zoltán Balázs: **A pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem az észak-afrikai és közel-keleti régióban**, Külügyi Műhely 2 : 1 pp. 178-203. , 26 p. (2020)

Tóth, Zoltán Balázs: **A non-profit szervezetek pénzmosással és terrorizmus-finanszírozással kapcsolatos kockázatai**, Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tudományos-szakmai folyóirata 2018 : 1 pp. 70-82. , 13 p. (2018)

Wittig, Timothy: **Understanding Terrorist Finance**, Palgrave MacMillan, 2011.

An overview of Terrorism Financing in South Asia, EFSAS, 2020

<https://www.efsas.org/publications/study-papers/an-overview-of-terrorism-financing-in-south-asia/> (letöltés ideje: 2022.01.15.)

Dissecting ISIS after al-Baghdadi and an introduction to its proliferation in South Asia, EFSAS 2019.

<https://www.efsas.org/publications/study-papers/dissecting-isis-after-al-baghdadi-and-an-introduction-to-its-proliferation-in-south-asia/> (letöltés ideje: 2022.01.15.)

Financial Transactions and Reports Analysis Centre: **Money laundering and terrorist activity financing watch**, Ottawa, Canada 2011.

<http://www.fintrac-canafe.gc.ca/publications/watch-regard/2012-01-eng.pdf> (letöltés ideje: 2022.01.15.)

Garge, Ramanand: **Combating Financing of Terror: An Indian Perspective**, Occasional Paper – October 2015.

<https://www.vifindia.org/sites/default/files/combating-financing-of-terror-an-indian-perspective.pdf> (letöltés ideje: 2022.01.15.)

Haigner Stefan D., Schneider Friedrich, Wakolbinger Florian: **Combating money laundering and the financing of terrorism: A survey**, Economics of Security Working Paper 65., 2012.
https://www.researchgate.net/publication/254405916_Combating_Money_Laundrying_and_the_Financing_of_Terrorism_A_Survey#fullTextFileContent (letöltés ideje: 2021.01.15.)

‘Narco-Jihad’ – Haram money for a Halal cause? EFSAS 2017,

<https://www.efsas.org/publications/study-papers/‘narco-jihad’---haram-money-for-a-halal-cause/> (letöltés ideje: 2022.01.15.)

Realuyo, Celina B.: **Combating Terrorist Financing in the Gulf: Significant Progress but Risks Remain**, 2015.

https://agsiw.org/wp-content/uploads/2015/01/AGSIW_Combating-Terrorist-Financing-in-the-Gulf.pdf (letöltés ideje: 2022.01.15.)

<https://www.fatf-gafi.org/glossary/s-t/> (letöltés ideje: 2022.01.15.)